

کلید واژه‌ها: گل آقا طنز
ویژگی‌ها: طنز گل آقا، طنز
فارسی، توفیق

منوچهر احترامی (۱۳۲۵ -
تهران) از طنزپردازان
معاصر است. وی نوشتن طنز
را در سال ۱۳۵۷ با
روزنامه‌ی فکاهی توفیق
آغاز کرد و در سال ۱۳۴۵ با
گل آقا آشنا شد. سالیان بعد
نیز در مجله‌ی گل آقا همکار
وی بود.

صابری در یکی از پروازها، در روزهای طنز ژورنالیستی ایران، به کاروان طنزنویسان ایران پیوست. یک دوره‌ی ۲۰ ساله از سال ۳۷ تا ۵۷، که نیمی از آن را، تا سال ۴۷، روزنامه‌ی توفیق، تک‌تاز بی‌رقیب عرصه طنز در ایران بود. در این دوره، طنزنویسان جوان می‌بایستی همدوش با ورزیدگانی چون ابوتراب جلی، ابوالقاسم حالت، م. سنگسری، مرتضی معتمدی (ناطقیان)، اسدالله شهریاری، در روزنامه‌ی توفیق، و کسانی چون خسرو شاهانی، ابراهیم صهبا، کریم فکور، حسین مدنی، پرویز خطیبی و الف. پ. آشنا در سایر مطبوعات و نیز رادیو که در آن زمان عرصه‌ی کهنه‌ی مؤثر طنز در جامعه بود، طنز بنویسند و حتی از آنان پیش بیفتند. ورود به این عرصه، البته کار چندان دشواری نبود، اما باقی ماندن و قلم زدن و جایگاهی به دست آوردن و مهم‌تر از آن، تشخیص یافتن و بر سر زبان افتادن، بدون داشتن جوهر لازم، امکان‌پذیر نبود. فعالیت یک گروه ۵۰۰ نفری از طنزنویسان چهار فصل و موسمی در مطبوعات طنز آميز ۶۰ سال اخیر که امروز نام آن‌ها فقط در بایگانی مطبوعات قابل بازیابی است، گویای این حقیقت است که طنزنویسی هنری بسیار ظریف و دقیق است و صابری طی سال‌ها قلم‌زنی نشان داد که از این هنر به حد واقعی بهره‌برده است.

«طنزنویسی» هنر وحدت یافته‌ای است که اجزای متکثر متنوعی در شکل‌گیری آن نقش دارند. طنز کامل، مانند صدای رسا، مانند غزل خوب و مانند خط خوش، شش‌دانگ است. ایده‌ی مناسب، بیان مناسب ایده، انتخاب واژه، تصویرسازی درست و خوش آیند، بهره‌گیری از آهنگ کلام، انتخاب زاویه‌ی دید مناسب و... در نهایت تلفیق دقیق بین این عوامل، دانگ‌های طنز را می‌سازند. صابری این عوامل متکثر را می‌شناخت و در ایجاد هماهنگی بین این اجزا و دست‌یابی به یک کل، به یک واحد شش‌دانگ، نه مانند یک صنعتگر، که مانند یک معمار، هنرمندانه عمل می‌کرد.

ویژگی‌ها و شاخصه‌های طنز گل آقا

قبل از این که به تبیین ویژگی‌های طنز گل آقا پردازیم، باید بر این نکته تأکید کنیم که منظور از طنز گل آقا در این یادداشت، منحصر آن بخش از نوشته‌های کیومرث صابری است که با امضای «گل آقا» و تحت عنوان «دو کلمه حرف حساب» در روزنامه‌ی اطلاعات و هفته‌نامه گل آقا به چاپ رسیده، و نیز آن چه که با همین سبک و سیاق، زیر عنوان: اخوانیات، نوشته‌های خصوصی و نیمه خصوصی و یادداشت‌های پراکنده از وی به جا مانده است.

طنز گل آقا چه از نظر شکل و چه از حیث محتوا، ویژگی‌های بارزی دارد که تمییز آن را از نوشته‌های سایر طنزنویسان و انتساب آن را به کیومرث صابری به آسانی امکان‌پذیر می‌سازد. در طنز گل آقا، هدف - حتی اگر هدف، بی‌هدفی باشد - کاملاً مشخص است. اما این هدف به گونه‌ای نیست که در ابتدا یا انتهای کلام به طور یک جا و به صورت برجسته و پررنگ ارائه شود، بلکه آرام آرام و به مثابه‌ی یک جریان سیال، در واژه، کلام و عبارت تزیین می‌شود و پاراگراف به پاراگراف ادامه می‌یابد تا به یک کلیت برسد. به این ترتیب، واژه‌ها و جملات و عبارات مزاحمی که معمولاً ذهن و زبان نویسنده را مورد هجوم قرار می‌دهند و او را ناخوابه به چه راه می‌کشاند، در نوشته‌های صابری کم‌تر به چشم می‌خورد. هم چنین واژه‌ها و مفاهیمی که در گرامر نوشتن، معمولاً از ذهن می‌گریزند، در این سیاق، یکی یکی به چنگ می‌افتند و در جای خود استقرار می‌یابند. در نتیجه، آن چه که به دست می‌آید، نوشته‌ای است شسته - رفته، هم چون مشوری تراش خورده و صیقل یافته، که در حد قابل توجهی، از اطناب مغلل و ایجاز محفل به دور است. صابری زبان فارسی را می‌داند و زیبایی‌های آن را می‌شناسد. به ادبیات کلاسیک ایران تسلط دارد. نسبت به آن بخش از ادبیات عرب که به ضرورت اشاعه‌ی دین و سیاست و به تبع ترویج متقابل فرهنگ در زبان فارسی شایع شده و گرایش کم و بیش بایدار زبان فارسی هزار سال اخیر را به وجود آورده، آگاهی دارد. خطوط کلی ادبیات

گل آقا، مردی برای

جهان را نیز

می شناسد و با چنین کوله باری از

معرفت در جاده‌ی سنگلاخ و پریچ و خم طنز

گام بر می‌دارد. بدیهی است که رد پای او دیرزمانی

در این جاده باقی می‌ماند و به این زودی محو نمی‌شود.

ظرفیت زبان صابری گسترده است و این گستردگی دائماً او را وسوسه می‌کند که مجموعه‌ای غنی و گاهی غریب از واژگان فارسی، عربی و بعضاً غربی را به کار گیرد؛ اما صابری - مخصوصاً در دو کلمه حرف حساب هایش - یاد رک این حقیقت که برای لطیف و سیاهی از خوانندگان می‌نویسد، از دام این وسوسه می‌گریزد و می‌کوشد تا با بهره‌گیری از زیباترین واژگان دم دستی و پرهیز از کلمات درشتناک و عبارات و تعبیرات سخیف، شیرین و خواندنی بنویسد. استفاده از ابیات و مصارح معروف و امثال سایه، و نیز اشاره به آیات و مصارح معروف و امثال سایه، و نیز اشاره به آیات و استناد به احادیث و روایات، از شگردهای همیشگی صابری به منظور خواندنی‌تر کردن نوشته‌های او است.

این نکته نیز در بسیاری از نوشته‌های گل آقا جایز اهمیت است که صابری به کمک «پرش» و «قطع‌های متوالی»، درک بخشی از مطلب را به عهده‌ی خواننده واگذار می‌کند. به این ترتیب در میان آنبوه خوانندگان، هرکس این مجال را می‌یابد که به اندازه‌ی فهمش، مدعا را بفهمد و از زاویه‌ی دید خودش به موضوع نگاه کند، لذا صابری به عنوان یک طنزنویس، این توانایی را می‌یابد که در آن واحد، با لطیف و سیعی از افراد جامعه ارتباط برقرار کند و این بزرگ‌ترین دستاورد گل آقا در عرصه طنزنویسی بعد از انقلاب است.

جایگاه گل آقا در طنز فارسی

طنز فارسی در روزگار ما، در دو مسیر، به موازات یک دیگر حرکت می‌کند. یکی مسیر قدیمی و کلاسیک که برگرفته از فرهنگ و ادبیات هندی، فارسی، عربی و کم و بیش یونانی است و جلوه‌های گوناگون آن را در آداب و رسوم، اعتقادات، قصه‌ها، مثل‌ها، بازی‌های محلی، نوشته‌های رسمی، دواین شعر و مقالات و مقامات و قصه‌ها و سایر آثار طنزنویسان می‌بینیم؛ و دیگری مسیر جدیدی که همزمان با پیدایش مطبوعات و گسترش آن در ایران، به ویژه پس از جنبش مشروطه، به وجود آمده و به رغم تحمل یک راه پندان ده - پانزده ساله، قبل از جنگ دوم، و موانع و دست‌اندازهای بسیار، طنز فارسی را در این نصفت و چند سال اخیر، به موازات طنز کلاسیک، به پیش می‌برد. جایگاه این نوع طنز، که ما از آن به طنز روزنامه‌ای و طنز ژورنالیستی یاد می‌کنیم، عمدتاً مطبوعات بوده است. با این توضیح ضروری که طنز کلاسیک و طنز مطبوعاتی، هر کدام متر و معیارهای خاص خودشان را دارند و صرف چاپ شدن در مطبوعات، به هیچ وجه معیار مناسبی برای تشخیص طنز ژورنالیستی نیست.

طنز مطبوعاتی در ایران با دهخدا آغاز می‌شود و با اشرف الدین حسینی (نسیم شمال) و دیگران ادامه می‌یابد و پس از یک توقف چندساله، با انتشار هفته‌نامه‌ی فکاهی متنوع در دهه‌ی ۲۰ به پررونق‌ترین دوران خود در تاریخ مطبوعات ایران می‌رسد. در سال‌های ۳۷ تا ۵۷ طنز نویسان بسیاری - از جمله صابری - در زمینه‌ی طنز ژورنالیستی قلم زدند که معدودی از آن‌ها هم چون جلی، حالت، م. سنگسری، شاهانی و گویا از جمله‌ی نام‌آورترین طنزنویسان مطبوعات ایران به شمار می‌آیند. اینان اگر چه در خشان‌ترین دوران طنز مطبوعاتی ایران راه و جور آوردند و به ویژه در زمینه‌ی شعر طنز، با بسیاری از شعرا‌ی کلاسیک ایران برابر آمدند، لکن در زمینه‌ی نشر هرگز به گرد بزرگی چون دهخدا نرسیدند، سهل است، حتی میک و میاق مشخص و قابل‌احتیالی نیز عرضه نکردند.

صابری از سال ۱۳۶۳، هنگامی که نوشتن «دو کلمه حرف حساب» را آغاز کرد، با گرت‌برداری از شیوه‌ی «چرند پرند» دهخدا، شیوه‌ای از نثرنویسی را در طنز مطبوعاتی آغاز کرد که با توجه به مقتضیات زمانی، به نام او تثبیت شد و تا پایان عمر او بی‌رقیب و بدون معارض باقی ماند. این شیوه از نثرنویسی اگر چه به سبب دارا بودن ویژگی‌های بسیار شخصی و محدودیت شخصیت‌های تینیک ساخته‌ی دست صابری، نمی‌تواند هم‌چون یک الگوی گسترش یافته و به عنوان یک سرمشق عام، موجود شیوه‌ای نو برای طنزنویسی فارسی باشد، اما به عنوان شیوه‌ای مؤثر در ایجاد تحول و پیشبرد طنزنویسی ایران همواره مورد اعتنا باقی خواهد ماند.

مقایسه‌ی توفیق با گل آقا، و ویژگی‌های هر یک آن چه تاکنون، پیرامون «گل آقا» بیان شد، منحصراً مربوط می‌شده به آن بخش نوشته‌های صابری که از سال ۶۳ به بعد زیر عنوان «دو کلمه حرف حساب» و بعضی عناوین دیگر به چاپ رسیده است، نه در مورد تمامی فعالیت‌های فرهنگی وی (ارزیابی و اظهار نظر نسبت به نوشته‌های چاپ نشده‌ی او، از جمله اشعاریات و یادداشت‌های متعدد و متنوع او که در مؤسسه‌ی گل آقا و در نزد بسیاری از اشخاص موجود است، موقوف به چاپ و انتشار آن‌ها خواهد بود). در حقیقت بررسی ما منحصراً

همواره

کفه را به سود

شیوه‌های قدیمی تر طنز، پابین

نگاه داشت و در نتیجه هفته نامه‌ی گل آقا

تا آخرین شماره‌ی خود، شکل و محتوای

اولیه اش را کامکان حفظ کرد.

هم چنان که روزنامه‌ی توفیق در دهه‌ی ۴۰ کوشید تا با بهره‌گیری از توانایی‌های طنزپردازان استخوان‌دار در کنار جوانان مشتاق، مکتب گونه‌ای از طنز سیاسی-اجتماعی را ایجاد کند که در آن زمان بی‌سابقه بود، گل آقا نیز با همان روش، شیوه‌ای ممتاز را در طنز ارائه داد که خود، آن را «طنز گل آقایی» می‌نامید. مقایسه‌ی بین هفته‌نامه‌ی گل آقا و سه-چهار نشریه‌ی طنزآمیزی که طی ده-پانزده سال اخیر منتشر شده‌اند، این امتیاز را به وضوح نشان می‌دهد.

یکی از شاخصه‌های اصلی گل آقا، هم‌چون توفیق، ارائه‌ی طنز فنی و حرفه‌ای و پرهیز شدید از لودگی‌های شخصی و محفل‌آرایی‌های فردی است که همواره فضای طنزنگاری ما را به سوی ابتذال سوق داده است. شاخصه‌ی دیگر هر دو نشریه کوشش در ارائه‌ی انتقاد منطقی و مبتنی بر اصول مشخص و پرهیز از حب و بغض و یک‌سویه‌نگری است. مهم‌ترین دست‌آورد این نوع نگرش، استقبال طیف وسیعی از خوانندگان متعلق به لایه‌های مختلف اجتماع و متمایل به جناح‌های گوناگون فکری و اعتقادی جامعه است.

رعایت اصول و قواعد نگارش نثر و معاییر شعر و تأکید بر فصاحت کلام و رعایت فرارادهای رسم الخط، در دستور کار هر دو نشریه قرار داشت، گریم که در گل آقا، سابقه‌ی ممتد تدریس ادبیات و تجربیه‌ی سال‌های طولانی آموزش‌گاری، «کیومرث صابری» را بیش از هر کس دیگری به درست نویسی پای بند کرده بود. تأثیر این پای بندی، در تمامی نشریات گل آقا، گاهی در حد و سواص به چشم می‌خورد.

هفته‌نامه‌ی گل آقا تفاوت‌های فاحشی نیز با روزنامه‌ی توفیق داشت. در روزنامه‌ی توفیق، حجم بالایی از شعر در هر شماره به چاپ می‌رسید که شامل غزل‌های طنزآمیز، اشعار ملبغ، قطعات انتقادی بر اساس اخبار روز، قصه‌های انتقادی منظوم و باورنی‌های مفصل چندین شماره‌ای به نظم بود. در گل آقا از انواع شعر به صورت محدود استفاده می‌شد و به طور کلی، شعر در گل آقا از پایگاه مظمتمتی برخوردار نبود؛ حتی پس از فوت حادث و جلی، سه شاعر مطرحی که سال‌ها در توفیق شعر سروده بودند و در گل آقا نیز تا آخرین لحظه‌ی حیاتشان شعر سرودند، آن‌چه که بوی شعر از آن می‌آمد، به تبعید گاهی به نام «ایستگاه شعر» وادانه شد و از این تبعیدگاه نیز کم‌کم به بیرون از فضای نشریات گل آقا منتقل شد.

در مورد طنز تصویری نیز این نکته قابل اشاره است که روزنامه‌ی توفیق در اوایل انتشار دوره‌ی جدید در سال ۳۷، با کمبود شدید هنرمندان کاریکاتوریست روبه‌رو بود و برای جبران این کمبود، از کاریکاتورهای مندرج در مطبوعات خارجی مانند: آق بابا، ایل تراوازو، کاتر آئینه، مد،

پیرامون

شخصیت ادبی گل آقا، ویژگی‌های

نوشتاری و تأثیرپذیری، تأثیرگذاری و در نهایت جایگاه گل آقایی

طنز نویس در ادبیات طنزآمیز ایران معاصر، صورت می‌گرفت. اما برای انجام مقایسه بین هفته‌نامه‌های «توفیق» و «گل آقا»، باید زاویه‌ی دیدمان را تغییر بدیم و از منظری دیگر به موضوع بنگریم. از این دیدگاه «گل آقا» یک هفته‌نامه‌ی سیاسی-اجتماعی-انتقادی و... گل آقایی است که کیومرث صابری فومنی - به عنوان یک فعال فرهنگی، نه صرفاً یک نویسنده‌ی طنزپرداز - مؤسس و مدیر و گرداننده‌ی آن است.

مقایسه بین دو نشریه‌ی توفیق و گل آقا، نشان می‌دهد که اولین شماره‌های گل آقا، چه در شکل و چه در محتوا، با گره برداری از توفیق شکل گرفته است. این تشابه را می‌توان یک تشابه ناگزیر و غیر قابل اجتناب به شمار آورد؛ چرا که پدیدآورندگان شماره‌های آغازین گل آقا، کم و بیش همان طنزپردازانی بودند که نزدیک به دو دهه پیش از آن، آخرین شماره‌های روزنامه توفیق را پدید آورده بودند.

علاوه بر مشابهت در شکل که شامل مشابهت در قطع (اندازه طول و عرض)، حروف نگاری و صفحه‌آرایی (لی اوت) می‌شود، در محتوا (نوع و کیفیت مطالب، اشعار و کاریکاتور) نیز، شباهت‌های نزدیکی بین توفیق و گل آقا وجود دارد. طنز نویسانی که به عنوان نویسنده‌ی پاتوقی، سال‌ها در توفیق قلم زده و پس از توقیف توفیق، از ادامه‌ی کار بازمانده و صبر پیش گرفته بودند، دنباله‌ی کار خویش را در نشریه‌ی گل آقا گرفتند و به این ترتیب تعداد قابل توجهی از ستون‌های ثابت توفیق، توسط نویسندگان آن‌ها، یا دیگران، در نشریه‌ی گل آقا احیا شد. حتی در یک مورد، پاورقی منظوم «حسین کردکاهی» اثر زنده یاد ابوتراب جلی، که در سال‌های ۳۹ و ۴۰ به صورت متناوب در توفیق چاپ می‌شد و به علنی نیمه‌کاره رها شده بود، در سال ۷۶ با حذف و اضافاتی زیر عنوان «کتاب مستطاب حسین کرد منظوم» در گل آقا به چاپ رسید.

وقتی و طرولانی چندین ساله‌ای که به ویژه در نیمه‌ی اول دهه‌ی ۶۰ در زمینه‌ی انتشار نشریات طنز به وجود آمد، موجب شد که روزنامه‌نویسان جوان، کم تر به این شاخه از روزنامه‌نگاری اقبال نشان بدهند و اگرچه صابری به عنوان گرداننده‌ی یک نشریه‌ی طنز، با هو شیاری متوجه این نکته شد و کوشش بی‌گیری را برای تربیت نسل جوان طنز نویس به عمل آورد و به موفقیت‌های چشم‌گیری نیز دست یافت، اما فعال ماندن طنز پردازان قدیمی، از جمله خود صابری، و مهارت آن‌ها در ارائه‌ی طنز سیاسی،

الضحک، روز یوسف و سایر مجلات عربی استفاده می کرد، اما به تدریج با جذب یا تعلیم کاریکاتوریست هایی هم چون: لطیفی، رضایی، محمص، سخاورد، درمبخش، پاکشیر، عربانی، زارع و خانعلی، جایگاه در خوری برای طنز تصویری فراهم کرد که تا آخرین شماره ی آن ادامه یافت. جمعی از این کاریکاتوریست ها در آغاز انتشار گل آقا، به این نشریه پیوستند و به همراه کسانی چون ضیایی و جمعی از هنرمندان جوان، حساب ویژه ای برای طنز تصویری در گل آقا باز کردند. به این ترتیب، گل آقا در تمام طول دوران انتشار، ناوگانی از کاریکاتوریست های کار دیده و جوان را در دسترس داشت که چرخ گل آقا را به خوبی می چرخاندند.

هم گل آقا و هم توفیق علاوه بر هفته نامه، دارای ماه نامه و سال نامه نیز بودند که ماه نامه و سال نامه ی گل آقا هم اکنون نیز منتشر می شود. در مورد مقایسه ی بین این نشریات، همین قدر اشاره می کنیم که شباهت چندانی بین آن ها وجود ندارد و حتی در مورد سال نامه ی گل آقا، ذکر این نکته ضروری است که این، یک نشریه ی ادواری تحقیقی در زمینه ی طنز است که هیچ گاه نظیری در مطبوعات ایران نداشته است.

بهره گیری از شیوه های علمی آزمایش شده در ارائه ی طنز، پرهیز شدید از نوعی از طنز معمولی که می توان آن را طنز آشپزخانه ای یا طنز بای کرسی نامید، حفظ حرمت های انسانی، رعایت شرایط و مقتضیات زمان، آگاهی دقیق از محدوده و مسیر خط قرمزها و حرکت هوشیارانه در حول و حوش آن ها، و بعضی ملاحظات دیگر، در کنار نیاز روز جامعه به مواد خواندنی طنزآمیز، از علل مقبولیت عام گل آقا به شمار می آید.

در انتها به این نکته باید اشاره کرد که انتشار نشریه ی طنزآمیز، شغلی است به غایت وقت گیر و عمر پرکن، که نیاز به ورزیدگی، درایت و شکیبایی بسیار دارد. اگر گل آقا سه صدساله را یک شبه رفت، بیش تر به این علت بود که با کوله باری از تجربه در این راه گام نهاد و کپکشانگی از ستارگان درخشان آسمان طنز ایران را به چراغ داری در راه ظلمانی و پرفراز و نشیب طنز فرا خواند و با کمک زنده یاد مرتضی فرجیان، تشکلی از سال خوردگان، میان سالان، جوانان و نوجوانان طنز نویس و علاقه مند به طنز به وجود آورد که تاکنون در جامعه ی مطبوعاتی ایران بی سابقه بوده است.

صابری - دهخدا

در طنز ایران صابری را با دهخدا می توان مقایسه کرد. صابری خود نیز در مصاحبه ای تلویحاً به تأثیرپذیری از دهخدا اشاره کرده است. اما به گمان من، «گل آقا» صابری، آن گونه که گاهی قضاوت می شود، انگ به انگ «دخوی» دهخدا نیست. شاید حق این باشد که بگوییم منابع تأثیر گذار بر روی صابری و دهخدا، هر دو یکی بوده است. از این قرار جزالت و فحامت طنز صابری نه متأثر از دهخدا که طنز این دو، متأثر از ادبیات کلاسیک فارسی است. لذا صابری را با وجود شباهت هایش به دهخدا، نباید با او مقایسه کرد؛ چون شیوه ی نگرش و نگارش و تحلیل صابری نسبت به مسائل و موضوعات پیرامونش، مانند هر طنز نویس مستقل دیگری، یگانه است. طنز نویس مستقل به تعبیر من کسی است که قانع از قواعد و اسالیب یک نشریه ی طنز، که تعدادی طنزپرداز به تقارین در آن

قلم می زنند و هرکس موظف است در چارچوب غالباً تنگ نشریه، برای بخشی از آن «خوراک» تهیه کند؛ مستقلاً در فضایی شخصی و اختیاری قلم می زند و این بخت را دارد که پایگاهی اختصاصی برای خود ایجاد کند و اگر ذوق و توانایی ویژه ای داشته باشد، بدون گیرافتادن در پیچ و خم محدودیت های کار دسته جمعی، آن را به شکل دل خواه خود، ارائه کند. صابری با ستون «دو کلمه حرف حساب» در روزنامه ی اطلاعات، این پایگاه را به دست آورد و شکوفایی وی نیز از همین پایگاه آغاز شد. تنها از این دیدگاه است که می توان بین صابری و دهخدا حالتی مقایسه ای قائل شد و ستون «دو کلمه حرف حساب» او را از جنس ستون «چرند پرند» دهخدا در روزنامه ی صور اسرافیل دانست. مطالعه در احوال طنز نویسان ژرنالیست ایران نشان می دهد که تقریباً تمامی آن هایی که به صورت مستقل و با اسلوب خودشان در مطبوعات قلم زدند، در مقایسه با دیگران از شهرت و اعتبار بیش تری برخوردار شدند.

خاطره ای از گل آقا

صابری با گل آقا زندگی می کرد. با شخصیت گل آقا، با نشریات گل آقا و با مؤسسه ی گل آقا. علاقه ی صابری به گل آقا، مخصوصاً هفته نامه - که مجبور شد آن را در سال ۸۱ تعطیل کند - تا حد شیفتگی پیش رفته بود. من گمان نمی کنم که ساعتی از عمر او می گذشت، بدون این که آن ساعت را بانتمام، راجع به هفته نامه، راجع به آینده ی مؤسسه گل آقا، راجع به یکایک همکاریاش و راجع به بازتاب نشریات گل آقا در بین مردم، مسئولان و به ویژه جامعه ی مطبوعات فکر نکرده باشد. این شیفتگی، از یادداشت های متعدد و متنوعی که به دوستان و همکارانش نوشته، کاملاً مشهود است. این یادداشت ها هر کدامش به مثابه ی یک خاطره، به شمار می آید. حتی برای خود گل آقا، که ظاهر آرتیبی داده بود تا یک نسخه از آن ها در مؤسسه ی گل آقا نگهداری شود. ذیلاً یکی از این یادداشت ها را با هم مرور می کنیم و به خاطره ی زمان انتشار هفته نامه ی گل آقا باز می گردیم.

«هزارم عزیم - با سلام - می دانی که اسم دادن از «گل آقا» برای نشریات کشور، قبلی راحت نیست با این همه، در بعضی از این نشریات، «گل آقا» یک «اسم ممنوعه» نیست و مضافاً حتی اگر جز این بود قلم نشرین تو آن ها را که صادق توند، فاضع می کرد (و بعضاً می کند). این چند ورق، راجع به تو و کتاب و قلمت، از مطبوعات ماست. بهر دیدم از آن مطبوع دانستی»

در دولت - صابری - ۷۹/۴/۲۵

روزنامه ی طنز، ۱۰ سال ۹۷ به بعد با انتشار مجله ی کاریکاتور، روزنامه ی توفیق، حالت انحصاری خود را در زمینه ی مطبوعات طنز از دست داد.